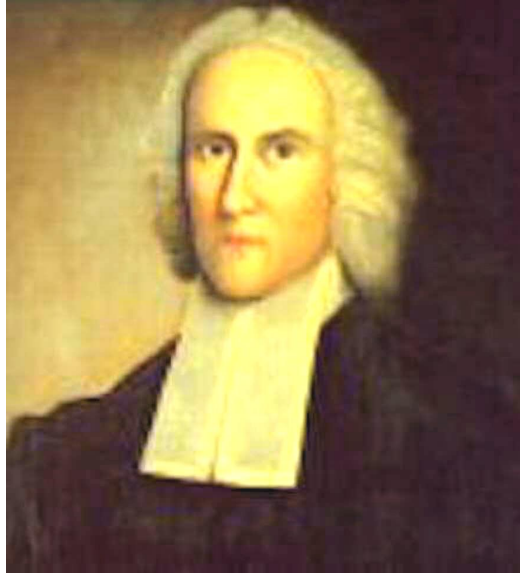

Jonathan Edwards

teolog probuzení

(1703 – 1758)

„Když jsem studoval v semináři, jeden moudrý profesor mi poradil, že při studiu Bible bych si měl zvolit některého z velkých teologů a snažit se pochopit a vžít se do jeho způsobu myšlení. Podle představ tohoto mého profesora po určitém čase bych měl být schopen s tímto teologem „debatovat“ na úrovni, a tak si osvojit alespoň jeden způsob, jak vnášet nové myšlenky do plodného dialogu.

Začal jsem se vážně věnovat Jonathanu Edwardsovi. Dlužím mu víc, než se dá slovy vyjádřit. Napájel mou duši krásou Boha, svatostí a nebem tehdy, když se každé jiné dveře zdály přede mnou zavřené. Obnovoval mou naději a vizi kazatelské služby ve chvílích pochybností. Otvíral mi okna do světa Božího Ducha, když jsem vlastněma očima nebyl schopen vidět nic, jen oponu sekularizmu. Ukázal mi, že nepohodlné pravdy o Bohu je možno spojit s vroucí láskou k Němu. Edwardsovo působení potvrzuje, že teologie je tu k tomu, aby chválila Boha. Celá rána trávil chozením po northamptonských lesích v upřímné modlitbě. Vášnivě miloval pravdu a v jeho srdci hořela vroucí láska ke ztraceným hříšníkům. A toto vše způsobilo rozkvět jeho sboru. Edwards však nadevše miloval Boha.“

John Piper

Teolog s neobyčejnou filosofickou pronikavostí, v jehož dílech se snoubí logika s vášnivou láskou k Bohu, geniální myšlení s hlubokým křesťanským cítěním. Kazatel, jehož si Bůh použil pro zažehnutí duchovní exploze v Nové Anglii ve 30. a 40. letech 18. století, kterou dějepisci označují jako „Velké probuzení“.

Jonathan Edwards byl vždy považován za brilantního teologa a spolu s bratry Wesleyovými a Georgem Whitefieldem za jednoho z otců anglo-amerického evangelikalismu, ale teprve po vydání jeho souborného díla ve 20. století je možno docenit jeho erudici ve filosofii, etice a psychologii. Dnes bývá řazen k největším americkým filozofům a myslitelům vůbec.

Mnozí, zejména v anglosaském světě, znají Jonathana Edwardse jako 300 let starého puritánského kazatele, a to především díky jeho pověstnému kázání „Hříšníci v ruku rozhněvaného Boha“ – americké děti úryvky z něj čtou ve svých učebnicích anglické literatury. Ano, takto se jmenovalo jedno z Edwardsových kázání, které zažehlo tehdejší probuzení. Jonathan Edwards mluvil o pekle, a to proto, že znal i nebe. Nebe znal mnohem lépe než peklo, vždyť tam už jednou nohou byl. A co tam viděl a o čem pak kázal, to bralo – a dosud bere – dech.

„Od dob Jonathana Edwardse se američtí evangelikálové nezamýšleli nad životem od základu jako křesťané, protože celá jejich kultura to přestala dělat. Edwardsova zbožnost pokračovala v tradici evangelikálního probuzenectví, jeho teologie přetrvávala v akademickém kalvinismu, ale nemá pokračovatele ve svém Bohem uchváceném pohledu na svět, ve své hluboce teologické filosofii. Vymizení Edwardsovy perspektivy z historie současného západního křesťanstva je tragédií.“

Mark Noll

Jonathan Edwards byl uchvácen dobrodružstvím radosti v Bohu a veškeré své nezněrné duševní síly zapřáhl do služeb tohoto dobrodružství. Největším pokladem lidského srdce je to, co člověku přináší největší radost. A Edwardsovým cílem bylo, aby tím největším pokladem se jeho posluchačům a čtenářům stal Bůh samotný. Neboť Bůh je nejvíce oslaven právě tehdy, když se v něm nejvíce radujeme a nalzáme v něm své nejvyšší uspokojení.

Když Jonathan Edwards pozoroval duchovní stav mnoha křesťanů své doby, viděl muže a ženy, kteří mají plné hlavy a prázdná srdce. Viděl zmatené lidi, kteří mají „víru bez duchovního světla“. Proto zasvětil svůj život úkolu sdělit a pomoci porozumět, jak poznávat Boha a milovat jej srdcem i hlavou.

Led i oheň

Mysl a srdce. Právě takto lze popsat, čemu Edwards – v duchu těch nejlepších puritánských tradic své teologie - zasvětil svůj život. Přinášel světlo mysli a zapaloval oheň v srdci. Světlo bez tepla možná naplní mysli posluchačů informacemi, ale nemůže nasycit jejich duši a nemá moc přivádět ke spasení. Poznání i víra. Světlo a teplo. Pravda a vášeň. Rozum a cit. Oheň a led.

„Jsou-li velké věci náboženství správně pochopeny, pohnout srdcem.“

(Jonathan Edwards: Religious Affections)

Edwards byl přesvědčen, že být křesťanem znamená mít vášně pro pravdu. A pravdě rozuměl takto: Bůh je svrchovaný ve všem, On vládne, všechno činí a působí podle své vůle. A poznat – skutečně poznat - tuto pravdu znamená radikálně změnit svůj život.

Edwards byl zcela oddán víře, že Bůh nejvíce zjevuje svou slávu tam, kde si pokorně uvědomujeme svou plnou závislost na Jeho milosti. Boha svým životem oslavuje vděčná poslušnost a radostná chvála, která Bohu slouží z vděčnosti za všechno požehnání, jež jí nebeský Otec ze svobodné milosti daroval ve svém jednorozeném Synu. Znalec Edwardsovy teologie J.I.Packer říká: *„Myšlenka naprosté lidské závislosti na svobodném všemohoucím Bohu řídila celý Edwardsův náhled na náboženství a působila jako řídicí princip veškeré jeho teologie.“*

„Kdo nemiluje, nepoznal Boha“, praví Písmo a Edwards tomu rozumí takto: *„Kdo Boha vášnivě nemiluje, nepoznal jej tak, jak je třeba“*. Je možné dobře znát ortodoxní učení či vcelku mravně žít, a přesto nebýt skutečným křesťanem. A v tom viděl Edwards svou službu a v tom spatřoval i smysl a cíl duchovních probuzení, jichž byl účastníkem: v moci Ducha svatého přesvědčit mysl a pohnout srdcem. Obživit svědomí Boží svatostí, nasytit mysl Boží pravdou, osvětlit představivost a fantazii Boží krásou, otevřít srdce Boží lásce, obětovat vlastní vůli Božímu plánu.

Poslední puritán

Jonathan Edwards žil v době, kdy puritánské hodnoty Nové Anglie doznávaly, byl svým způsobem poledním z velkých puritánských myslitelů. Jeho spisy jsou plny odkazů na puritánské otce, na jejichž teologii Edwards vědomě navazoval a kterou tvořivě rozvíjel.

Co se vám vybaví, řekne-li se puritán? Podle většiny současníků „být puritánem“ znamená být člověkem neradostným, úzkoprsým, netolerantním, podivínským, nepřejícím životu, radosti, potěšení. Zdá se, že mezi křesťany je to podobné. Kdo z nás by byl schopen o puritánech něco kloudného říci? Nebo dokonce – kdo by chtěl být s nimi srovnáván či dokonce takto označen? Snad si ze školy někteří vybaví, že puritáni souvisí s anglickou revolucí či s osídlováním Severní Ameriky, ti nejpilnější si možná vzpomenou, že puritáni se připeletli k popravě anglického krále Karla I. a že k nim patřil i lord protektor Oliver Cromwell ...

Puritánské hnutí bylo jedním z nejserioznějších a nejnesobečtějších hnutí křesťanské historie. Říká-li se o naší Jednotě bratrské, že byla nejkrásnějším květem české reformace, pak tentýž titul by právem náležel puritánům coby výkvětu reformace anglické. Puritanismus se zrodil uvnitř anglikánské církve v Anglii v polovině 16. století, svého vrcholu dosáhl o sto let později. Hnutí usilovalo o reformu bohoslužby a církve a obnovu zbožnosti a morálky v souladu s Písmem.

Puritánský pokus o reformu představoval velmi obtížný zápas. Anglikánská církev v čele s králem, ač formálně nezávislá na Římu, zachovala po katolickém vzoru biskupské zřízení a většinu katolických obřadů a forem. Především však takto nedůsledná a „shora“ prováděná reforma nebyla s to radikálně jednat s hříchy nevěry, bezbožnosti, lhostejnosti a světskosti. Z této svaté nespokojenosti povstalo puritánské hnutí, požadující důslednou očistu ode všech pozůstatků papežské minulosti.

Puritanismus byl nesen nejen úsilím o nápravu společenských nešvarů a reformu církevní správy, ale přicházel i s rozsáhlou teologickou obnovou tehdejšího křesťanského smýšlení. Puritánští teologové důkladně promýšleli mnohé z toho, k čemu „kontinentální“ reformace Lutherova a Calvinova, zcela zaměstnaná fundamentálními otázkami spasení, autority Božího Slova a pravomoci církve, role Boží milosti a skutků, dosud nedospěla. Právě puritánům tak vděčíme za dnes samozřejmé pravdy o potřebě osobního obrácení, znovuzrození a duchovním růstu a posvěcení. Po boku puritanismu se také rodil moderní baptismus s důrazem na křest dospělých na základě víry. *„Puritáni znali Boha, ale znali také člověka“*, napsal známý teolog J. I. Packer. Volali po čistotě a prostotě bohoslužby, také však po svatosti osobního života. Mnohé pozdější „protestantské ctnosti“ mají své kořeny právě mezi puritány. Důraz na růst charakteru a osobní posvěcení, praktičnost, metodičnost a píle; důraz na kva-

litu a hloubku osobní duchovní zkušenosti, práce s Písmem a duchovní sebekázeň. Také však např. ideál křesťanské rodiny s osobní četbou Písma a zodpovědností rodičů za náboženskou výchovu dětí. Puritánské hnutí tak představovalo v jistém smyslu duchovní „vykročení ze středověku“.

Jelikož tehdejší církev byla stále spjata se státem a autoritou krále, kritika zesvětštělé církve byla i útokem na stát. Proto byli puritáni tvrdě pronásledováni. A proto se také začala rodit – snad poprvé v dějinách - myšlenka církve na autoritě panovníka nezávislé, církve, která spravuje své záležitosti sama a je plnohodnotnou „církví“ v každém svém místním sboru, nepodléhá papeži, ani králi. Z tohoto puritánského kvasu se rodí to, co je pro nás dnes samozřejmé: idea svobody svědomí jednotlivce, který je odpovědný toliko samotnému Bohu, a z ní odvozená představa církve, která si bez vlivu státu sama ze svého středu volí své správce (presbyterianismus), představa sboru, který je svéprávný a v jehož čele stojí starší, povolání sborem (pozdější puritánský kongregacionalismus).

Jak se postupně vyhrocoval střet se státní mocí, narůstal počet těch, kteří z Anglie odcházeli hledat místo, kde by mohli sloužit Bohu podle poznané pravdy v souladu se svým svědomím. Napětí vyvrcholilo za vlády Karla I. Stuarta, který autoritativně zasahoval do života církve a neohlížel se příliš ani na parlament. Počátkem 40. let 17. století se proti králi parlament vzbouřil, neboť považoval královo počínání za svévoli odporující tradičním svobodám Anglie. Parlament povolal proti králi do zbraně armádu a ve vypuknuvší občanské válce vojska puritánských sedláků, v jejichž čele záhy stanul Oliver Cromwell, porazila královskou armádu a „bezbožný“ král byl v roce 1649 popraven. Účastníkem bojů proti králi a pozdějším státním sekretářem vlády Olivera Cromwella byl autor eposu Ztracený ráj, velký anglický básník John Milton; do parlamentní armády byl odveden a několik let v ní odsloužil i John Bunyan, budoucí puritánský kazatel a autor proslulé knihy Cesta poutníka.

Odhaduje se, že jen v letech 1620 – 1640 odešlo z Anglie do Severní Ameriky na 20 000 puritánských poutníků. Šlo z převážné většiny o kongregacionalisty, kteří utvářeli v Nové Anglii (jak svou kolonii nazvali) své sbory jako samosprávné obce, jejichž členové jsou spojeni smlouvou s Kristem i mezi sebou. Počátkem 18. století začalo povolna docházet k úpadku a sekularizaci. Jak mnoho jiných obnovných hnutí v dějinách, i puritanismus upadal stále více do dvou krajních poloh: do fanatismu a zákonictví a naopak do liberalismu a lhostejnosti. Snaha o „křesťanský perfekcionalismus“ vedla až ke smutně proslulým procesům s čarodějnicemi, náboženské zlhostejnění se projevilo např. v teologii tzv. „poloviční smlouvy“, která novoanglickým puritánům dovoľovala přijímat do sborů neobrácené děti křesťanských rodičů a připouštět ke stolu Páně neobrácené věřící. S těmito nešvary se ve svém northamptonském sboru musel utkat i „poslední puritán“ Jonathan Edwards. V průběhu Velkého probuzení puritánské hnutí jako celek zaniklo, potomky puritánských kongregací převzali dynamičtější sbory metodistů či baptistů.

Život a služba Jonathana Edwardse

Jonathan Edwards se narodil v roce 1703 ve městě East Windsdor v Connecticutu v rodině s puritánskou tradicí. Jeho otec byl pastorem místního kongregančního sboru, dědečkem z matčiny strany nebyl nikdo menší než Solomon Stoddard, jeden z nejvýraznějších duchovních v Nové Anglii. Malý Jonathan měl deset sester, a protože všechny, ostatně stejně jako sám Jonathan, zdědily po otci vysokou postavu, sousedé se smáli, že pastor má „osmnáct metrů dcer“.

Jonathan byl od dětství velmi nadané dítě. Otec jej vedl ke studiu klasických i biblických jazyků a osobně jej vzdělával. Jako třináctiletý začal Edwards v roce 1716 studovat na Yale a tuto školu o čtyři roky později i absolvoval, aby další dva roky ještě pokračoval ve studiu teologie a připravoval se k pastorské službě. V tomto období prožil obrácení, v němž, jak sám později řekl, „do jeho duše vstoupila a celou ji proniklo vědomí slávy božského Bytí“. Někdy v té době také sepsal svá slavná „Resolutions“, tedy 70 rozhodnutí či závazků, v nichž precizně formuloval priority své vlastní duše i svého ži-

vota – ani později na nich nemusel nic měnit, naopak se jich po celý život držel a pravidelně se k nim vracel.

„Předsevzal jsem si, že pokud budu naživu, budu žít naplno a ze všech svých sil.“
(Jonathan Edwards: Resolutions)

V letech 1722-1723 působil krátce jako duchovní v New Yorku a pak se vrátil na Yale, aby dokončil magisterské studium a poté zde dva roky působil jako profesor. V roce 1726 přijal nabídku, aby se stal pomocným kazatelem po boku svého dědečka, hlavního pastora kongregacionalistického sboru v Northamptonu v Massachusetts.

V roce 1723, ve svých dvaceti letech, se zamiloval do překrásné a sečtělé, tehdy třináctileté Sáry Pierrepontové. Na zadní stranu své řecké gramatiky tehdy napsal jedinou milostnou báseň v životě: *„Říká se, že v New Haven žije jedna mladá dívka milovaná Nejvyšším, který učinil a řídí svět ... Občas ji zahlédnete vesele pobíhat sem a tam, sladkým hláskem prozpěvující, vždy zářící radostí a štěstím – a nikdo neví proč. Miluje osamělé procházky v polích a hájích a zdá se, že vždy je s ní kdosi neviditelný, kdo s ní hovoří ...“* O čtyři roky později se vzali a zdá se, že v Sáře obdržel Jonathan ženu, která mu byla – podle jeho vlastních slov - vždy více než rovnocennou partnerkou v duchovním poznání Boha. Byla mu i všestrannou oporou a pomocí, ač byla svou náturou v mnoha ohledech jeho pravým opakem. Všechny jejich životopisy zdůrazňují rozdílnost jejich osobností. On, intelektuál se sklony k uzavřenosti, často náladový, nepraktický a nemotorný, ze skromných poměrů. Ona energická, kultivovaná dáma z lepší rodiny, zběhlá v konverzaci a milující společnost. Život po boku teologa, který trávil v pracovních někdy i 13 hodin denně a při vyjíždkách na koni míval na kabátě přišpendlené papírky, aby mohl ihned zaznamenat myšlenky a nápady pro kázání, jistě nebyl vždy snadný, nicméně zdá se, že manželé Edwardsovi v souženích obstáli. Jonathan prožil se Sárrou třicet let ve velmi šťastném a naplněném svazku, do nějž se jim narodilo jedenáct dětí, osm dcer a tři synové. Všichni hosté a návštěvníci jejich domu, a bylo jich nepočítaně, dosvědčovali milost, která tam vládla a pevnou jednotu rodiny. Mezi přímými potomky Jonathana a Sáry Edwardsových pak nalezneme 13 rektorů vysokých škol, 65 profesorů, 100 právníků, 30 soudců, 66 lékařů a 8 veřejných činitelů včetně 4 senátorů, 3 guvernéry a 1 vicepresidenta USA.

Vraťme se však zpět do Jonathanova mládí. Když děd Sttodard v roce 1729 zemřel, stal se Edwards hlavním pastorem northamptonského sboru, v němž posléze prožil nejdobrodružnější roky svého života. Během jeho služby v tomto dvoutisícovém městě došlo v letech 1734 – 1735 a pak 1740 - 1742 ke dvěma vlnám velkého duchovního probuzení.

Pastor - teolog

„Pastor - teolog“, tak popisuje Jonathanovu nejsilnější devizu jeden z nejlivnějších znalců a popularizátorů jeho díla, indianopolický pastor John Piper. Edwardsova teologie byla založena na celoživotním a pečlivém studiu Písma, kterému obvykle věnoval mnoho hodin denně, od časného rána leckdy do pozdních nočních hodin. Písmo mu bylo nejhlubší radostí a na rozdíl od osobní zkušenosti asi většiny evangelikálů 21. století jeho největším problémem nebylo, jak se hlouběji ponořit do jeho studia, ale jak je alespoň na chvíli přerušit. Pochopit a prakticky aplikovat Boží slovo bylo centrálním zájmem jeho osobní zbožnosti i pastýřské služby. Edwards byl pilným a pozorným žákem svých puritánských učitelů – avšak současně přinášel i svěží a originální vhledy, překračující limity zbožnosti předchozích staletí.

„Předsevzal jsem si studovat Písmo tak usilovně, vytrvale a často, abych sám na sobě jasně viděl, jak neustále rostu v poznání Toho jediného.“

(Jonathan Edwards: Resolutions)

Edwards byl člověkem neuvěřitelně činorodým a všestranně zvědavým. Byl zaměstnán pastýřskými povinnostmi, cestoval, kázal a psal traktáty na aktuální témata, také však hodně četl. Nebyl však jen pasivním čtenářem, dělal si výpisky a poznámky, vedl si deník. Podobně jako Kalvín, učil se při svém psaní a psal při svém učení se.

Sledoval dění ve vědeckém světě i mimo „svůj obor“, věnoval se četbě soudobé vědecké a filosofické literatury a své postřehy a názory vyjadřoval ve svých denících. Dbal na to, aby své názory poctivě konfrontoval s těmi, kteří měli k věci co říci. Udržoval proto čilou korespondenci s největšími osobnostmi své doby, včetně Johna Locka, Issaca Newtona, Henryho Mora, hraběte z Shaftsbury a Francise Hutchesona. Byl okouzlen novými objevy Isaaca Newtona, v objevování podivuhodných zákonů přírody spatřoval odhalování pravidelnosti, harmonie a krásy Božího bytí.

Rozsah jeho zájmů a oblastí, kam sahala jeho myšlení, je ohromující. Věnoval se teologii a filosofii, psal o etice, psychologii i estetice. Avšak nebyly to rozmarné neposedné myšlky, nýbrž systematická snaha odhalit a obhájit pravdu, že základem, zdrojem a cílem všeho je Bůh. Byl přesvědčen, že všechno spolu navzájem souvisí – protože všechno souvisí s Bohem!

„Boží absolutní svrchovanost... je to, v čem, jak se zdá, moje mysl odpočívá ujištěna tak, jako je ujištěna o kterékoliv věci, již mohu vidět svými očima... Toto učení se tolikrát ukázalo jako nesmírně šťastné, jasné a sladké. Miluji, když se Bohu připisuje absolutní svrchovanost... Boží svrchovanost je mi zjevena jako velká část Jeho slávy. Často bylo mou radostí přistupovat k Bohu a uctívat ho jako svrchovaného Boha.“

(Jonathan Edwards: Personal Narrative)

Proti optimistické víře 18. století ve stálé zdokonalování lidstva obhajoval tradční učení o lidském pádu a dědičném hříchu. Svobodu vůle přijímal ve velmi omezeném smyslu – máme svobodu jednat, jak se rozhodneme. Ale to, pro co se rozhodneme, je určováno – ba omezováno - velice silnými tělesnými motivy. Člověk po pádu je morálně nemohoucí – nechybí mu *schopnost* konat dobro, nýbrž *vůle* či *touha*. Podobně Edwards nahlížel i na lidský rozum – zdá se, že nesdílel typicky skeptický reformační postoj k rozumu jako „*děvce satanově*“, neschopné bez Božího zjevení o Bohu cokoliv smysuplného vypovědět. Rozumu po Pádu neschází *schopnost* poznávat, postrádá však *přístup* k nadpřirozeným pravdám a spolu s ochromenou vůlí sdílí nechuť, nevůli a neochotu k dobrému. Naopak, je-li osvícen božským světlem, stává se rozum nenahraditelným nástrojem v poznávání pravdy. Edwards proto velmi dbal na to, aby ve svých spisech předkládal k věření biblické argumenty, které jsou současně prokazatelné rozumem a potvrzené zkušeností.

Ačkoliv podle svého vlastního tvrzení nikdy nestudoval spisy Jana Kalvína, s jeho myšlením i s kalvinistickou teologií jeho následovníků byl obeznámen velmi dobře. Právě kalvinistický pohled na otázky Boží svrchovanosti a slávy utváří spoluutvářel Edwardsovo smýšlení.

V předmluvě ke své knize *Freedom of the Will* napsal: *"Netvrdím, že je úplně nevhodné, když mě označují za kalvinistu za účelem rozlišení, i když úplně odmítám závislost na Kalvínovi nebo víru v doktríny, kterých se držel on, protože jim věřil on a on je učil, takže nemohu být spravedlivě obviněn z toho, že věřím všemu přesně tak, jak učil on."*

Velké probuzení

„Nikdo není pro současné křesťanství tak důležitý, jako Jonathan Edwards ... Byl mocným teologem a zároveň mocným evangelistou své doby ... Byl především teologem probuzení. Chcete-li vědět něco o probuzení, obraťte se na Edwardse.“

D. Martin Lloyd - Jones

Roku 1733 kázal Edwards sérii kázání o ospravedlnění vírou a v prosinci téhož roku, podle jeho vlastních slov, „*Duch Boží začal přicházet neobvyklým způsobem... Zdálo se, že město je plné Boží přítomnosti. Nikdy nebylo tak plné lásky ani tak plné radosti, a přece i tak plné neštěstí jako tehdy. Téměř v každém domě byly pozoruhodné projevy Boží přítomnosti.*“

Své zkušenosti z této doby Edwards shrnul v knize *A Faithful Narrative of the Surprising Work of God*, z níž pochází i uvedený citát. Probuzení v letech 1734 – 1735 pramenilo z Edwardových vlastních kázání a od roku 1740 pak ze služby George Whitefielda v Nové Anglii. Whitefield, přítel Johna Wesleye a dramatický kazatel, se v letech 1739 – 1741 celkem třináctkrát přeplavil mezi Anglií a Amerikou a říká se, že kázanou zvěstí evangelia zasáhl téměř 80 % všech bílých kolonistů. Whitefield převzal po Edwardsovi pomyslnou štafetu a probuzení ve 40. letech provázelo právě jeho kázání a službu. Bylo to právě Edwardsovo proslulé kázání *Hříšníci v rukách rozhněvaného Boha* na text Dt 32,35 z července 1741, které zažehlo novou vlnu všeobecného probuzení v širokém okolí.

Mark Shaw ve své knize *Deset významných idejí církevních dějin* v kapitole věnované Edwardsovi popisuje stav církve v době před Velkým probuzením jako „*hluboce zakořeněnou omrzlost evangeliem, v jejíž kamenité půdě rychle vzkvétaly všemožné hříchy*“. Jedním slovem: zesvětštění, duchovní otupělost, prázdna pobožnost, odumření vřelého vztahu k Bohu, lhostejnost k duchovním věcem – zkrátka hloubková sekularizace.

Edwards dobře věděl, že tato otupělost se nemusí projevit jen zjevnými hříchy a milováním světa, ale také třeba náboženským formalismem bez srdce. „*Slova a zvuky jsou nejlacinější součástí našeho náboženství a našim choutkám odporují nejméně,*“ napsal Edwards.

Shaw svým čtenářům, kteří s tímto stavem nejsou spokojeni, formuluje aktuální Edwardsovo poselství do výstižné výzvy: ***Bojuj proti sekularizaci tak, že se staneš činitelem autentického probuzení.*** Praktická poučení pak shrnuje do několika tezí, z níž zcela klíčová je ta první: ***Je-li nemocí sekularizace a duchovní otupělost, pak nejlepším lékem - zdrojem a cílem veškerého probuzení - je sám Bůh a jeho sláva.*** Evangelikálové dnes občas propadají pocitu, jakoby problém sekularizace vězel v tom, že církev a její hodnoty jsou stále více odsouvány na okraj a církev se propadá do kulturní a politické bezvýznamnosti, píše Shaw. Avšak problém je tentýž, jako byl začasu Edwardsových. Církev je na okraji, protože lidé milují více svět než Boha, nikoliv naopak. A je-li tomu tak, pak lékem je dnes totéž, co bylo lékem tehdy: zakoušení zjevené Boží slávy, v kázání a v modlitbě. Zcela ve stopách Richarda Baxtera a dalších puritánských otců Edwards kázal, že pravá Boho-služba představuje vrchol uspokojení člověka. Bůh je nejvíc oslaven v nás, když jsme my nejvíce uspokojeni v něm.

„Bůh je z bytostí nadaných rozumem nejvyšším dobrem; a pořešení z něj jediným štěstím, které může uspokojit naši duši. ... Otcové a matky, manželé a manželky nebo děti či přátelé zde na zemi – to je pouze stín; avšak podstatou je radování se z Boha. Ti jsou jen rozptýlené paprsky, ale Bůh je slunce. Ti jsou jen potůčky, ale Bůh je oceán.“

(Jonathan Edwards)

Edwards byl jako teolog zcela konzistentní – v probuzení i mimo ně: Zdrojem a cílem veškerého našeho probouzení je Bůh a jeho sláva, esenci pak zkušenost duchovně osvíceného srdce, „*kteřá se od čistě rozumového chápání milosti odlišuje právě tak jako „racionální úsudek, že med je sladký“, od „chutnání jeho sladkosti“*“. Podstatou probuzení je tedy především zkušenost duchovně osvíceného srdce mrtvých hříšníků či otupělých svatých, když je „*nadpřirozené světlo Boží*“ vede k roztoužení se po Kristu a jeho morální kráse.

Tisíce lidí v době Velkého probuzení prožily obrácení, sbory se početně zněkolikanásobily, probuzení mělo nedožrnné následky na celou společnost, hlavním námětem rozhovorů se stalo křesťanství. Odhaduje se, že ve 40. letech se připojilo k církvi až 50 000 lidí z celkového počtu 300 000 obyvatel Nové Anglie – nešlo však především o obrácení „pohanů“, ale povětšinou o návrat odpadlých a vy-chladlých křesťanů, případně o obrácení nevěřících dětí prvních osadníků.

Velké probuzení, přestože po čase nevyhnutelně vyvanulo, zanechalo dodnes patrnou stopu v celé americké kultuře. Některé denominace se rozrostly natolik, že je potřeba dalších pastorů k zakládání vlastních seminářů. Probuzení, to také nebyl jen Edwards a Whitefield, ale také množství dnes již be-zejmenných kazatelů ve sborech, kteří probuzení mohutnou vlnou nesli pochodeň dál.

Probuzení bylo doprovázeno vlnou vzedmutých emocí. Ostatně, lze se divit? Vždyť lidem šlo o všechno – o život věčný, o spasení, o soud. Dělo se zde cosi podivuhodného: lidé byli usvědčováni z hříchu, z prázdnoty svého náboženství, sebeklamu své nevěry, a jasně konfrontováni s realitou živého Boha. „*Kdo ob stojí, až se On ukáže?*“

Během kázání lidé vykřikovali hrůzou a drželi se sloupů ve strachu, že se pod nimi rozevře země s vidinou trestu věčného ohně. Hříšníci padali před Bohem na tvář, křičeli obtížení vinou nebo zůstávali po kázáních ležet bezvládně na zemi, docházelo také k výstřednostem, jako např. „*omdlévání a padání k zemi, rozvášněné výkřiky a ječení, křčovitě chvění a neklid, škubání a pády ...*“. Sami vůdci probuzení k těmto projevům nikdy nepovzbuzovali a nevěnovali jim větší pozornost, naopak mnohdy jejich napodobování kritizovali. Edwards sám posléze věnoval veliké úsilí úkolu analyzovat, popsat a roztřídit úlohu „*emocí ve věcech náboženství*“. Probuzení bylo provázeno i mnoha jinými excesy: Mnozí probuzenečtí kazatelé bývali diletantskými radikály, kteří spíše rozdělávali a zasávali spory. Prominentní členové církvi, nezasažení probuzeneckou vlnou a opatrní vůči cestujícím kazatelům, nesli s velkou nelibostí, když začali být označováni za „neobrácené“.

Edwards chápal probuzení jako svrchované Boží dílo, jako mimóřádné jednání Ducha svatého, které působí duchovní oživení Božího lidu a obnovuje biblickou zbožnost po předchozím období duchovní letargie a vlažnosti. Probuzení chápal jako organickou součást celého Božího plánu spásy, ne jen jako jakési zvláštní období neobvyklého náboženského vzrušení - spíše jde o vylití Ducha svatého, jež po období celkového úpadku navrácí Boží lid k normálnímu duchovnímu životu.

„Od pádu člověka až dodnes, pokračovalo uskutečňování díla vykoupění především skrze zvláštní projevy Božího Ducha. Ačkoliv působení Božího Ducha je trvalé a vždy na nějaké úrovni pečuje o Jeho záměr, hlavní způsob, jímž se uskutečňovaly největší věci tohoto díla, byla zvláštní vylití Ducha ve zvláštních obdobích milosrdenství.“

(Jonathan Edwards: A History of the Work of Redemption)

Tímto jednáním Bůh přivádí svůj namnoze zvlažnělý lid k živoucímu porozumění biblické zvěsti, takže lidé zakoušejí hloubku svého hříchu tváří v tvář Božímu majestátu. Jsou přiváděni k pokání a živé víře v Krista.

Když Edwards hovoří o probuzení, nemá na mysli pouhou obnovu ortodoxie, nýbrž předně obnovu zbožnosti, kdy je skrze světlo porozumění zvěsti evangelia zasaženo a proměněno srdce člověka. Jde o živoucí zkušenost víry, osobní poznání Boha, zakoušení Jeho svatě přítomnosti a ujištění o Boží lásce

skrze milost evangelia. Hlavním objektem Božího obnovného díla je především Boží lid, církev, z níž se pak Boží milostivé jednání přelévá i do nevěřícího světa.

City ve věcech náboženství

Jonathan Edwards byl vášnivým obhájcem probuzení – a současně jedním z jeho nejbrilantnějších kritiků. Dobře totiž věděl, že stálým nepřítelem pravého probuzení je dvojí extrém: *zaslepený odpor nedotčených* stejně jako *přemrštěná, neduchovní a pyšná horlivost probuzených*. Soustředění na osobní prožitek, jakkoliv je důležitý a svým způsobem nenahraditelný, může být osidné a vést do sebeklamu. Kázal, cestoval, psal a obhajoval probuzení jak proti jeho racionalistickým kritikům, tak i proti jeho nekritickým zastáncům. Nepřehlížel problémy, které se s probuzením objevovaly, především skrytou duchovní pýchu mnoha těch, kteří byli probuzením zasaženi či skutečnost, že mnozí z těch, co nadšeně vyznávali obrácení, se záhy vrátili ke starému způsobu života. Při své argumentaci pečlivě volil slova:

„Všechno, co se týká náboženství, je úžasné a nic nemůže uspokojit srdce více, než živé a silné emoce. Jen v náboženství je síla náklonnosti a zalíbení nejnevynutelnější a nejnenahraditelnější. Jen v náboženství je lhostejnost nejohavnější.“

Edwards odmítal výstřednosti a předvádění se, ale upřímně a důrazně obhajoval hlubokou a upřímnou účast na citech založených na pravdě. Vždyť skutečné křesťanství není jen věcí rozhodnutí, rozumu a vůle, ale také záležitostí citů, emocí, hnutí mysli a srdce.

„Jako jsou u světských věcí city z velké části pramenem hnutí a jednání lidí, jsou v náboženských záležitostech pramenem jejich jednání city náboženské. Ten, kdo má jen znalosti učení a pouhé úvahy bez jakéhokoli citu, nikdy neměl podíl na skutečném náboženství. V podstatě nic není zřejmější než to, že věci náboženství se v lidských duších neujmou o nic víc, než nakolik na ně zapůsobí ... Troufám si prohlásit, že v myslí či hovoru člověka se nikdy neodehrála žádná významnější změna skrze náboženskou povahu toho, co kdy četl, slyšel nebo viděl, pokud při tom nebyly zasaženy jeho city ... Jedním slovem, u člověka, na jehož srdce náboženské záležitosti hluboce nezapůsobily, tyto věci v jeho srdci ani životě nikdy nezapůsobily nic významného.“

(Jonathan Edwards: Religious Affections)

Edwards obhajoval projevy skutečných, pravdivých emocí, citů, které pramení ze srdce, dotčeného pravdou. Obhajoval a horoval pro vášeň a zapálenost „ve věcech náboženství“, avšak dobře rozlišoval: oním zápalem, který obhajoval, byl zápal, který přichází ruku v ruce se světlem. Pravda a vášeň. V srdci žár a v mysli světlo.

„Pro kazatele je velmi užitečné zaměřit se přímo a jednoznačně na vysvětlování náboženského učení a na rozuzlování jeho případných nejasností a potvrzovat je silou rozumu a smysluplné argumentace, jakož i soustředit se na hledání jednoduchého a jasného způsobu jejich podání, který by napomáhal jejich snadnějšímu porozumění a zapamatování.“

(Jonathan Edwards: Some Thoughts Concerning the Revival)

Vnést do mysli světlo je nevyhnutelné, protože city, které nevycházejí ze správného a racionálního pochopení pravdy, nejsou svaté, tvrdil Edwards. Ve svém kázání z roku 1744 na text Jan 5,23 o Janu Křtiteli, který byl „svící hořící a svítící“, řekl:

„Když má duchovní pastýř světlo a nemá zápal a žár a když baví své posluchače učenými projevy bez příchuti a síly zbožnosti anebo bez vroucího ducha, bez zánícení pro Boha ... možná uspokojí svrbící uši a naplní hlavy svých oveček prázdňými myšlenkami, těžko však může zasáhnout srdce a zachránit duše. Ale když z něj bude vyzařovat intenzivní vroucnost a prudký žár bez světla, pravděpodobně roznítí stejně zvrácený oheň i ve svých ovečkách a rozpálí jejich zkažené vášně a city, ale neučiní ze svých oveček lepší lidi ani je nepřivede o krok blíže k nebi. Naopak, rychle je stáhne opačným směrem.“

Zdá se, že moderní evangelikálové se svým důrazem na lásku jako „rozhodnutí“, tedy záležitost spíše vůle, než citů a emocí, odbočili stranou od křesťanství, jak je chápe Edwards. Ten opakovaně upozorňoval na text 1. Petr 1,8 a tvrdil, že „skutečné náboženství je z větší části založené na citech a lásce“.

„Neviděli jste ho, a přece jej milujete. Ač ho ani nyní nevidíte, přec v Něho věříte a jásáte nevýslovnou, oslavenou radostí, a tak docházíte cíle víry, spasení duše.“

Edwards zdůrazňuje, že na základě tohoto textu „skutečné náboženství“ znamená z hloubky duše milovat Krista a radovat se v Kristu. Oba tyto procesy duše jsou láskou a citem, ne rozhodnutím. Edwardsova koncepce skutečného křesťanství hovoří o tom, že s novým narozením se obohatila podstata člověka o nový druh lásky a citů.

Není snadné jediným slovem vyložit, co měl Edwards na mysli pojmem „religious affections“, tedy náboženské city. Ve své stejnojmenné knize dokazuje, že: „Písmo ztotožňuje pravé náboženství s náboženskými city jako jsou strach, naděje, láska, nenávisť, touha, radost, smutek, věčnost, soucit a horlivost“. Nestačí jen dělat dobré věci a nedělat špatné, vždyť i mnozí pohané činí totéž, učedníky Kristovy Písmo zavazuje: „Ošklivte si zlo, lněte k dobrému.“ (Řím 12,8) Nejde tedy jen o to, co dělám či nedělám, ale i – a to dokonce možná především – to, kým jsem, co cítím, co miluji, co nenávidím, jak prožívám, co mnou hýbe, k čemu lnu, co se mi protiví.

Síla ve slabosti

Edwards jasně varuje před romantickými představami o probuzení. Dílo obnovy přináší nové problémy, jsou s ním spojeny různé přehmaty, je nutné pečlivé duchovní rozlišování. I skutečně duchovně probuzený člověk zůstává hříšný a jeho duchovní poznání je obvykle velmi omezené. Mezi pšenici vždy roste koukol. Dábel se snaží dílo probuzení vnitřně narušit, což činí nejen tak, že vzbuzuje opozici, ale také tím, že uvádí v život napodobeniny pravé duchovní zkušenosti, jež jsou na první pohled nerozeznatelné od originálu. To však není důvodem k odmítnutí probuzení jako takového. Pánu Bohu se zalíbilo zjevovat svou slávu právě v situaci lidské slabosti.

Pečlivě a s modlitbou proto Edwards studoval a zvažoval vše, čeho byl účastníkem a svědkem a svá pozorování vepsal do několika knih. Tématu probuzení věnoval celkem sedm děl.

V díle *The Distinguishing Marks of a Work of the Spirit of God* (Charakteristické znaky práce Ducha Svatého) z roku 1741 uvádí pět charakteristik, které podle něj dosvědčují, že jde o práci Svatého Ducha: Vyvýšení Krista, útok na království temna, úcta a poslušnost Písma, zdravé učení a vylití Boží lásky projevované praktickým způsobem v lásce k bližním, především ve zvěstování evangelia. Ptáme-li se tedy, zda je nějaké duchovní hnutí skutečně jednáním Ducha svatého, je třeba si položit otázku: „Milují lidé biblického Ježíše Krista více než dřív, ctí ho a vyvyšují ho plněji?“

V knize *Několik myšlenek o současném probuzení náboženství* (1742) dává jasně najevo, že přes všechny výstřelky, přehmaty a hříchy, jež probuzení vyneslo na povrch, on sám je považuje za slavné a vytoužené navštívení Boží:

„Pokud jsou tyto věci entuziasmem a ovocem chorého mozku, pak nechť je můj mozek neustále zasažený touto šťastnou nemocí! Pokud je to bláznovství, modlím se k Bohu, aby celé lidstvo bylo zasažené tímto dobročinným, krotkým, blahodárným, požehnaným, slavným bláznovstvím!“

Knih *Religious Affections*, která vyšla v roce 1746, je pak jakýmsi završením Edwardsových úvah o probuzení. O tomto díle proto můžeme hovořit jako o syntéze, která kompletuje plody Edwardsovy několikaleté předchozí práce a dále prohlubuje argumentaci.

Kázání a modlitba

Hlavními prostředky k podpoře probuzení jsou podle něj kázání, která hýbou srdcem, a vytrvalé společné modlitby. Edwards sám příliš obratným kazatelem nebyl, jeho kázání se však výrazně liší od toho, jak známe soudobá kázání.

„Probuzenecké kázání musí být silné, ale nesmí být teatrální; musí být plné pravdy, i když nemusí být plné gest; jeho cílem musí být natolik zvýšit pozornost a emoce posluchačů, nakolik je může strhnout pravda, a to i tehdy, když se nekřičí.“

Edwards vskutku nekřičel. Kdo křičel, byli jeho posluchači. Padali na kolena, doslova řvali v hrůze o milost a neziádka prosili, ať kazatel již umlkne. Edwards však pokračoval dál, po kázání v tichosti čekal, až se lidé uklidní, a poté slavnostním příkazem zahrát závěrečný hymnus.

Na rozdíl od jiných kazatelů probuzení, např. Whitfielda a Tennenta, Edwards prakticky nepoužíval žádná dramatická gesta, řečnické figury či fascinující ilustrace. Svá kázání povětšinou slovo od slova četl, a to i v samém středu mohutného probuzení, a prstem přitom často sledoval řádek, který předčítal. Přesto mu posluchači viseli na rtech a věřili mu každé vyřčené slovo, neboť opravdovost, naléhavost, svatost a důstojnost skutečnosti, o které hovořil, byly přemáhající. Moc jeho kázání podle dobových svědectví spočívala především v naprosté vážnosti, Boží bázni, v níž přednášel svá poselství. Posluchači si z jeho stylu byli zcela jisti, že za zvěstovaným slovem stojí celou vahou své bytosti. Jeho argumenty byly zcela přemáhající a byly prezentovány s až ohnivou niternou vroucností. Jeho zanícenost a vroucnost však neměla nic společného s hlučnou bojovností či tvrdostí. Jeho síla nespočívala v řečnické zručnosti, pramenila ve volání jeho zkroušeného srdce.

„Odnášejí si lidé z bohoslužeb i dnes Boží přítomnost, vědomí Jeho svrchované milosti, myšlenku Jeho nekonečné slávy a velkolepost nekonečné Boží existence? Vstupují alespoň jedinou hodinu v týdnu do ovzduší Boží svatosti, které zanechává svojí vůni v jejich životech až do následující neděle?“

(John Piper: Boží svrchovanost v kázání)

Edwards neváhal používat velmi důrazná varování a výstrahy tam, kde bylo třeba vytrhnout posluchače z nebezpečí klamného sebeuspokojení. Vybíral ilustrace a přirovnání tak, aby pravda Božího slova nezůstávala pouze abstraktní myšlenkou, ale stala se posluchačům živoucí realitou.

„Pokud kazatelé káží o pekle chladně a nevzrušeně, pak jejich chování protřečí jejich slovům, a to i tehdy, když tato slova odpovídají skutečnosti. Jak jsem již dříve řekl, činy mají schopnost mluvit stejně jako slova. Můžeme říci, že nebezpečí lidí je velké a jejich úděl nekonečně hrozný. Ale pokud to říkáme chladně a nevzrušeně, pak maříme svůj vlastní záměr; řeč našeho jednání je mnohem hlasitější než naše slova.“

Z Northamptonu do Stockbridge

Edwardsovou hlavní službou přitom stále zůstávala péče o sbor v Northamptonu. Jeho stěžejním úkolem bylo kázání a vyučování. V prvních letech ve sboru kázával dvakrát týdně, v neděli a některý večer v týdnu. Učil děti katechismus a vyučoval také na soukromých pobožnostech po domech. Byl-li Edwards jako pastor především teologem, byla tato jeho nejsilnější stránka zároveň i jeho největší slabinou ve službě pastýře. Jeho služba nebyla vždy vítaná a přijímaná, zažil i zklamání a nepochopení. Nevěnoval se příliš pastoračním návštěvám, šel jen tehdy, byl-li výlovně pozván, například k nemocnému. Byl přesvědčen, že svému sboru nejlépe prospěje tím, že bude dělat to, k čemu je především obdarován a vstrojen: kázat, učit, studovat a psát.

Po plodných letech probuzení zde musel čelit několika obtížným a mnohdy i konfliktním situacím. Některé konflikty vznikly vinou jeho pastoračních přehmatů, hlavní spor se však točil kolem otázek členství v církvi a přístupu k Večeři Páně. Edwards chtěl obojí zpřisnit, kladl důraz na nezbytnost osobního a jasného vyznání víry přistupujících, což bylo proti dlouholeté novoanglické tradici, kterou zastával jeho děd Sttodard. Edwards se tak dostal se do mnoha sporů a nakonec byl sborem uvolněn ze služby a v roce 1750 propuštěn.

Rozchod se sborem byl pro Edwardse ránou a náhlá a neočekávaná změna situace těžce dolehla na celou rodinu – Edwardsovi měli tehdy již 7 dětí. Více než půl roku byl Jonathan bez práce, posléze se s rodinou usadil v městečku Stockbridge na západních hranicích státu Massachusetts, na okraji indiánského území. Stal se pastorem malého anglického společenství a zároveň misionářem mezi indiány – měl na starosti misijní práci mezi více než stovkou rodin Mohykánů a Mohawků. Místo, které zpočátku rodina chápala téměř jako vyhnanství, si postupně všichni zamilovali. Jonathan zde během sedmi let napsal své nejznamenitější teologické a filosofické spisy, na jejichž základě bývá Edwards považován za největšího amerického myslitele: Svoboda vůle (*Freedom of the Will*), Prvotní hřích (*The Great Christian Doctrine of Original Sin Defended*), Povaha pravé ctnosti (*The Nature of True Virtue*) a Cíl, pro který Bůh stvořil svět (*The End for Which God Created the World*).

V roce 1757 se Edwards na naléhání správní rady College of New Jersey (pozdější Princeton) uvolil opustit Stockbridge a přijmout funkci prezidenta této školy. Jonathan prý během domlouvání spolupráce dlouho odmítal a téměř se slzami v očích prosil, ať to po něm nechtějí, že ještě toho musí tolik napsat. Možná nějak podvědomě cítil, že jeho čas se chýlí ke konci. Nakonec se přece jen rozhodl, rozloučil se manželkou a s dětmi a odjel do Princetonu. Co se zdálo jako nový počátek, bylo ve skutečnosti posledním dějstvím jeho pozemského příběhu. V únoru 1758, hned po příjezdu, byl kvůli epidemii neštovic očkovan, neočekávané vedlejší účinky očkování však způsobily, že onemocněl. V březnu 1758, týden po svém jmenování do funkce, Jonathan Edwards ve věku 54 let zemřel.

„Bylo to skutečně úžasná kombinace, kterou Bůh před dvastěpadesáti lety použil k probuzení Nové Anglie: oheň a světlo; hlava a srdce; hluboká pravda a hluboká radost. Což by Bůh nemohl tytéž prostředky použít i dnes?“

(John Piper: Boží svrchovanost v kázání)

„Působivé kázání vždy vzbuzuje dojem, že se tady jedná o něco úžasně důležitého. V Edwardsově pohledu na realitu nebe a pekla a na potřebu vytrvalosti v životě svatých citů a zbožnosti se každou neděli rozhodovalo o samotné věčnosti. Právě v tomto je rozdíl mezi Edwardsem a dnešním běžným kazatelem. Naše emocionální odmítání reality pekla, náš zlehčený pohled na obrácení a falešná jistota, kterou tak lehkovážně lidi zahrnujeme – toto vše vytváří atmosféru, ve které je působení té veliké biblické moci kázaného slova téměř nemožné. Edwards hluboce věřil skutečným, o kterých hovořil, a proto také velmi toužil, aby jejich reálnost otrásla lidmi. Nedostatek naléhavosti v kázáních může posluchačům sdělovat jen to, že kazatel jim sám nevěří, protože sám nebyl nikdy vážně zasažen a ohromen realitou, o které mluví. Toto však nikdy nebyl Edwardsův případ. Stál v neustálé bázní před naléhavostí a vážou pravdy, jejímž hlásáním byl pověřen.

Horatius Bonar v roce 1845 ... popsal kazatele, kterých se Bohu zalíbilo použít na probuzení své církve v průběhu staletí takto: *„Cítili svou nekonečnou odpovědnost jako správcové, kterým byla svěřena Boží tajemství, a pastýři, které Nejvyšší Pastýř vyvolil, aby shromáždili duše a bděli nad nimi. Žili, pracovali a kázali jako lidé, na jejichž rtech visela nesmrtelnost tisíců. ... Jejich kázání, zdá se, bylo toho nejmuznějšího a nejnebojácnějšího rázu a na posluchače dopadalo s úžasnou mocí. Nebylo prudké, nebylo výbušné, nebylo hlučné; bylo příliš slavnostní, aby takovým mohlo být; bylo impozantní, mělo váhu, bylo usvědčující, bodající přesně na ta nejcitlivější místa ostřeji než dvousečný meč.“*

To platilo i o Jonathanu Edwardsovi před 250 lety. Svým dílem a příkladem nás Edwards vyzývá ke „krajně milujícímu způsobu kázání o velkých věcech náboženství“ a též k tomu, abychom se vystříhali „zdrženlivého, nevýrazného a lhostejného způsobu řeči.“ My kazatelé jednoduše musíme potvrdit, bez jakéhokoliv melodramatického afektu, že realita, která leží za naším poselstvím, je tak vážná a skutečná, až bere dech.

To samozřejmě předpokládá, že známe Boha, kterého znal i Edwards. Pokud se neztotožníme s jeho chápáním Boží velikosti, nikdy se nepřiblížíme velikosti jeho kázání. Pokud však Bůh ve své milosti uzná za vhodné otevřít naše oči stejné vizi, jakou viděl Edwards, pokud nám bude umožněno zakusit laskavou svrchovanost Nejvyššího tak, jak ji zakoušel Edwards, potom obnova kázání v našich dnech bude možná a určitě neodvratná.“

(John Piper: Boží svrchovanost v kázání)

Literatura a zdroje informací:

Základním zdrojem informací a inspirace pro mne byly spisy Johna Pipera, znalce a popularizátora Edwardsova díla, vedoucího pastora Betlehem Baptist Church v Minneapolis v USA, autora mnoha knih o vášni pro Boha a zakladatele organizace Desiring God, www.desiringgod.org. Jelikož je Piper vědomě nositelem „edwardsiánské“ teologické tradice, obsahuje většina jeho knih přímé či nepřímé odkazy a citáty z Edwardsových děl. Při práci jsem využíval zejména tato díla:

- Ÿ John Piper, Justin Taylor: *A God Entranced Vision of All Things*. Legacy of Jonathan Edwards, Crossway Book, Wheaton, Illinois, USA 2004
- Ÿ John Piper: *Jonathan Edwards 1703 – 2003*. Reflections on Jonathan Edwards 300 years later, Desiring God Ministries, Minneapolis, Minnesota, USA, 2003
- Ÿ John Piper: *Túžba po živote*. Úvahy o radosti a štěstí v Bohu, Porta libri, Bratislava, 2004
- Ÿ John Piper: *Božia svrchovanosť v kázaní*, Návrat domov, Bratislava, 2000
- Ÿ Další digitálně publikované anglické texty, převážně kázání Johna Pipera, která lze nalézt na serveru www.desiringgod.org, případně několik z nich v českém překladu z dílny Institutu Jonathana Edwardse, které lze toho času nalézt na webu Křesťanského společenství Ostrava www.kaesostrava.cz v sekci „Ke stažení“.

Jediná kniha z pera Jonathana Edwardse, publikovaná v češtině, je útlá brožurka:

- Ÿ Jonathan Edwards: *O povaze pravé ctnosti*, Návrat domů, Praha 2007

Zdrojem zajímavých postřehů, zejména o rodině a manželství Jonathana Edwardse, lze nalézt (spolu s portréty manželství dalších 17 křesťanských velikánů) v knize:

- Ÿ William J. Petersen: *Prekvapující manželstva*, Návrat domov, Bratislava, 2006

Knihou k modlitbě a studiu pro všechny ty, kdož touží po obživení a prohloubení evangelikální zbožnosti po vzoru „otců“, představuje kniha:

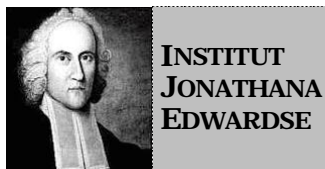
- Ÿ Mark Shaw: *Deset významných idejí církevních dějin*. Kořeny evangelikální tradice, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2001

Řadu krátkých životopisných postřehů a základních teologických charakteristik lze nalézt v encyklopedických příručkách:

- Ÿ Tony Lane: *Dějiny křesťanského myšlení*, Návrat domů, Praha 1996
- Ÿ Alister E. McGrath: *Blacwellova encyklopedie moderního křesťanského myšlení*, Návrat domů, Praha 2001

Jedinou dostupnou česky psanou původní knihou o Jonathanu Edwardsovi je objevená studie o Edwardsově knize o „náboženských citech“:

- Ÿ Robert Hart: *Edwardsova kniha Religious Affections a její přínos pro dnešní církev*. Ordinační práce, Evangelikální teologický seminář, Praha 2004

Autor: David Floryk

Vydal Institut Jonathana Edwardse pro studijní potřebu. Tento dokument lze volně šířit a kopírovat. Text není možno upravovat či dále publikovat za účelem dosažení zisku bez souhlasu vydavatele. Bližší informace: joned@email.cz

© IJE, Ostrava, srpen 2007